

Regeringskansliet, Socialdepartementet
inger.karlsson@regeringskansliet.se

Begäran om yttrande över SOU 2023:40 Förbättrade möjligheter för barn att utkräva sina rättigheter enligt barnkonventionen, svar senast 2024-02-19

Er beteckning: S2023/02794

Sammanfattning

Länsstyrelsen i Kronobergs län tillstyrker utredningens huvudsakliga förslag, samt en ratificering av barnkonventionens tredje tilläggsprotokoll. Länsstyrelsen anser att delar av utredningen behöver förtydligas och vill därför lämna synpunkter på de delar som har betydelse för länsstyrelsens arbete och implementeringen av barnets rättigheter i länet.

Länsstyrelsen ser även att de insatser och förslag som utredningen föreslår bör vara utformade med hänsyn till samtliga diskrimineringsgrunder i barnkonventionen.

7.3 Sverige bör ratificera det fakultativa och tredje tilläggsprotokollet till barnkonventionen om ett klagomålsförfarande

Länsstyrelsen i Kronobergs län tillstyrker utredningens förslag om att ratificera barnkonventionens tredje tilläggsprotokoll. Genom ratificering ökar Sverige sin ambition att följa barnkonventionen, artikel 4.¹ Ratificering är även i linje med FN:s barnrättskommittés senaste rekommendationer till Sverige 2023.

¹ Artikel 4 i barnkonventionen säger att staten åläggs att vidta alla lämpliga lagstiftande, administrativa och andra åtgärder för genomförandet av rättigheterna i barnkonventionen. I första hand ska barnets bästa alltid beaktas.

Kapitel 11.4.4 Arbetet med att göra offentliga verksamheter kända, tillgängliga och anpassade för barn behöver förstärkas

Länsstyrelsen tillstyrker inte förslaget i dess nuvarande form. Utredningens förslag om uppdrag till länsstyrelsen behöver förtydligas för att gå i linje med nuvarande barnrättsuppdrag. Länsstyrelsen ser även att uppdragets tidsram behöver justeras.

Länsstyrelsen är positiv till att vara länken till regionala och lokala aktörer, i syfte att förstärka barnets rätt till information, delaktighet och kännedom om sina rättigheter. Länsstyrelsens uppfattning är dock att uppdraget snarare handlar om att stödja i kommunikation riktat mot barn, såväl marknadskommunikation som digitala medier, än att stödja tillämpningen av barnets rättigheter regionalt, så som barnrättsuppdraget är utformat idag. Exempelvis föreslår utredningen att länsstyrelsen ska utforma regionala informationsytor riktade mot barn. Länsstyrelsen anser att det finns utmaningar med uppdraget, både kopplat till uppdragets formulering och till medföljande resurser (1 mkr/år i två år, uppdelat på 21 länsstyrelser). Att utforma 21 digitala informationsytor, anpassade för barn i varje län kräver resurser i såväl framtagande som långsiktig förvaltning. Det kräver också insatser för att göra informationsytan känd för och använd bland barn, samt att den kontinuerligt utvecklas för att vara relevant. Därav är det viktigt att redan i framtagning ha tydlighet med vilka resurser plattformen ska drivas efter framtagande och lansering.

Länsstyrelsen anser att det idag finns flera nationella webbplatser riktade mot barn, exempelvis Barnombudsmannen, Rädda Barnen eller BRIS, dit barn kan vända sig för att få relevant och aktuell information om sina rättigheter. Dessa plattformar är i stort väletablerade bland barn och används även i utbildningssyfte. Länsstyrelsen ser att det kan vara fördelaktigt att utveckla dessa nationella webbplatser, exempelvis Barnombudsmannens, att inkludera information om eller hänvisning till regionalt eller kommunalt barnrättsarbete. Detta skulle bidra till ökad tydlighet och genomslagskraft i kommunikationen, såväl lokalt, regionalt som nationellt. Länsstyrelsen skulle då kunna lägga resurser på att stödja kommuner och regioner att anpassa och tillgängliggöra redan befintliga kommunikationsplattformar utifrån ett barnrättsperspektiv, i stället för att ta fram nya.

Av ovanstående anledning ser länsstyrelsen att det skulle vara fördelaktigt att förtydliga och omformulera uppdragsskrivningen. Länsstyrelsen ser gärna att uppdraget inkluderar kommuners och regionens kommunikationsenheter eller motsvarande som mottagare av insatser, samt att uppdraget tydligare går i linje med nuvarande barnrättsuppdrag att stödja tillämpningen av barnets rättigheter.

Vidare anser länsstyrelsen att tidsramen för uppdraget behöver ses över, för att uppnå en långsiktighet i arbetet. De två år som föreslås är kort tid för att uppnå reell effekt med kvalitet. Länsstyrelsens uppfattning är att uppdraget kommer ta mer tid och resurser i anspråk, då det ställer högre krav på arbetsinsats, samverkan och kommunikationsinsatser från länsstyrelsens sida än vad utredningen beskriver. Förslaget behöver även synkroniseras med förslagen i kapitel 11.5.4 (att Barnombudsmannen bör få i uppdrag att tillhandahålla information om barns klagomöjligheter inom olika områden), kapitel 11.6.3 (att Barnombudsmannen bör få i uppdrag att utveckla och sprida ett metodstöd för kommuner och regioners arbete) och kapitel 12.8.1 (regional försöksverksamhet med barnrättsbyråer som bedriver verksamhet med oberoende barnombud). Dessa är i sina respektive genomföranden beroende av varandra för att ge positiv effekt för det enskilda barnet eller grupper av barn. Länsstyrelsen ser det därför som extra viktigt att tydliggöra respektive organisations roller, ansvar och uppdrag för att inte riskera att arbetet stannar på en strategisk nivå. Utredningen visar förståelse för detta, men länsstyrelsen vill ändå betona att det behövs mer samverkan och synkronisering, inom respektive förslag och mellan de tre förslag som utredningen ger.

Länsstyrelsen vill även belysa det faktum att det i mindre län inte alltid finns lokalt etablerade rättighetsorganisationer, som kan stötta och driva på utvecklingen av barnrättsarbetet lokalt. Dessa är många gånger etablerade i och lokaliserade till större städer. Det här innebär att länsstyrelsen ofta får en större roll i arbetet att stödja kommuner i den lokala tillämpningen av barnets rättigheter, för att säkerställa en jämlik tillgång av barnets rättigheter (i länet och landet). Det innebär också att barnrättsarbetet tar större anspråk av länsstyrelsens resurser i mindre län.

Länsstyrelsen önskar en fortsatt dialog i utformning av ett uppdrag. Det för att uppdraget i sin helhet ska landa rätt i utformning, ansvar, genomförande och resultat.

Kapitel 11.6.3 att Barnombudsmannen bör få i uppdrag att utveckla och sprida ett metodstöd för kommuner och regioners arbete

Länsstyrelsen ser i huvudsak positivt på att Barnombudsmannen tar fram metodstöd och vägledning för arbetet med barnrätt.

Länsstyrelsen ser dock att förslagets utformning riskerar att bidra till ökad ojämlikhet för barnet rättigheter mellan kommuner och regioner.

Det är få kommuner som har en funktion med uttalat uppdrag att driva barnrättsarbetet lokalt. Ofta integreras barnrättsfrågorna inom ordinarie verksamhet – för att underlätta implementering och på grund av resursprioriteringar – vilket innebär att det inte alltid finns ett strategiskt samordnat barnrättsarbete i kommunen, eller en självklar mottagare för stöd eller insatser likt det som föreslås. Genom länsstyrelsens nuvarande barnrättsuppdrag finns ofta upparbetade kontaktytor inom olika förvaltningsområden, även om det sällan är till en och samma person.

Länsstyrelsen önskar att uppdraget till Barnombudsmannen förtydligas och på ett tydligare sätt inkluderar länsstyrelsens roll som regional aktör, samverkanspart och kontakt till kommuner och regioner, så att uppdraget går i linje med länsstyrelsens barnrättsuppdrag. I detta finns stora vinster att göra genom att jämföra och ta inspiration från Jämställdhetsmyndighetens samarbete med länsstyrelserna regionalt. Det är även av vikt att uppdraget synkroniseras med övriga föreslagna uppdrag till såväl Barnombudsmannen som länsstyrelsen (se föregående rubrik). En förändrad skrivning som på ett tydligare sätt inkluderar länsstyrelsen i arbetet ställer också ökade krav på resurstillsättning till länsstyrelsen, då det kräver en större arbetsinsats. Länsstyrelsen anser att detta bidrar till genomförandet av nuvarande barnrättsuppdrag och en långsiktighet i arbetet, samt att det minimerar risken för ojämlikhet mellan kommuner och barn, och därigenom tydligare går i linje med utredningens syfte.

Kapitel 12.8 Etableringen av barnrättsbyråer som bedriver verksamhet med oberoende barnombud

Länsstyrelsen är enig med utredningen om att barnrättsbyråer och barnombud behöver vara oberoende och fristående från offentlig

förvaltning för att kunna genomföra sitt arbete och att det därför är lämpligt att civilsamhället tar denna roll.

Länsstyrelsen uppfattar uppdraget till barnrättsbyråer och barnombud som svårt och komplext. Utredningens förslag innehåller otydliga gränser för vad barnombudet bör och inte bör göra, samt vem eller vilka som ska involveras i arbetet. Länsstyrelsen ser även utmaningar i att barnrättsbyråerna ska verka över ett helt län. Detta kräver stor lokal och regional kännedom och nätverksskapande. Risken är annars att stödet inte blir reellt för barn i hela länet, utan enbart på den ort där barnrättsbyrån är placerad. Av den anledning ser länsstyrelsen att samverkan är en nyckelfråga för genomförandet. Det vore därför fördelaktigt om en gemensam standard eller tydliga incitament för hur konstruktiv samverkan mellan aktörer på regional och lokal nivå som byråer och barnombud behöver samverka med ska se ut. Länsstyrelsen ser positivt på att använda redan befintliga strukturer och arbetsätt inom länet för att effektivisera och samordna arbetet. Av den anledningen vore det även fördelaktigt att tydliggöra länsstyrelsens roll som regional samverkansaktör, med hänsyn till länsstyrelsens uppdrag som rör barnrätt och social hållbarhet i stort.

Länsstyrelsen önskar även belysa att det arbete som barnrättsbyråerna föreslås genomföra medför ett stort ansvar att komma i kontakt med det enskilda barnet, lokalt, för att inte riskera att lägga över kontaktansvar på det enskilda barnet. Att göra sig känd för barn, skapa trygghet och kommunicera lokalt kan innebära utmaningar, särskilt som den målgrupp av barn som utredningen beskriver kan vara svår att nå. I de fall där barn inte har stöttande vuxna, eller utsätts för våld av anhörig eller vårdnadshavare, blir frågan om trygga och säkra kontaktytor betydelsefullt. Länsstyrelsen ser därför att det vore en vinning att ha nära samarbete med exempelvis skolkuratorer, fritidsledare eller länets kvinnotjejourer. I denna fråga vill länsstyrelsen även betona att stora delar av utredningen saknar ett funktionsrättsperspektiv, och att det kan antas föreligga större svårigheter för barnrättsbyråer att komma i kontakt med barn med funktionsnedsättning.

Länsstyrelsen är positiv till en långsiktig finansiering av barnrättsbyråerna och oberoende barnombud. Detta är en förutsättning för att kunna skapa ett systematiskt arbete och samverkan i länet, samt för att skapa en trygg etablering av verksamheten bland barn.

Kapitel 12.8.4 Försöksverksamhet, utvärdering och uppföljning av barnrättsbyråer

Länsstyrelsen ser gärna att försöksverksamhet av barnrättsbyråer och oberoende barnombud genomförs på två till tre platser, med en geografisk spridning över landet. Länsstyrelsen ser även att försöksverksamheten genomförs parallellt i både storstads- och småstads- eller landsbygds- län. Detta är viktigt för att kunna få en tillförlitlig och riktig bild av verksamheten, utifrån de olika förutsättningar som finns i länen. I den successiva etableringen av barnrättsbyråer finns det stora vinster med att ta hjälp av antidiskrimineringsbyråernas erfarenheter av nyetablering av lokala och regionala kontor, samt att bedriva verksamhet över ett helt län och större uppdragsområde.

Länsstyrelsen ser att förslaget om dialog mellan Socialstyrelsen, Barnombudsmannen och länsstyrelsen kring finansiering och arbete för etablering av barnrättsbyråer regionalt behöver förtydligas. Det är oklart vad arbetet innefattar och vilka förväntningar som finns på respektive part. I arbetet med försöksverksamheten är länsstyrelsen en viktig samarbetspart för lokal och regional etablering, särskilt i relation till utredningens förslag om uppdrag till länsstyrelsen att stödja kommuner och regionen.

Länsstyrelsen ser gärna att försöksverksamheten utvärderas av professionell utvärderare.

Ekonomiska konsekvenser för länsstyrelsen

Länsstyrelsen anser att den finansiering för uppdrag och deluppdrag som föreslås i utredningen är för låg (1 miljon SEK/år i två år, fördelat på 21 länsstyrelser), samt kortsiktig och bör justeras.

Länsstyrelsen uppfattar att finansieringen ska omfatta både ett nytt uppdrag till länsstyrelsen, att stödja kommuner och regioner (kap. 11.4.4), att samverka inom ramen för andra myndigheters och organisationers uppdrag, samt att genomföra särskilda insatser och framtagande av material inom ramen för föreslagna uppdrag.

Länsstyrelsen har redan idag en snäv budget för arbetet med barnets rättigheter, vilket begränsar de möjligheter till effektiva och långsiktiga insatser som behövs för att uppnå goda resultat inom barnrättsområdet regionalt. Länsstyrelsen anser att utredningens förslag kräver mer resurser i anspråk än vad som beskrivs och att

tidsramen för finansiering är allt för kortsiktig, för att uppnå resultat under och efter uppdragstiden.

Övriga kommentarer till utredningen

Länsstyrelsen önskar uppmärksamma att barn och unga kan uppleva sitt liv och sin vardag på olika sätt och ställs också ofta inför olika utmaningar i sina liv beroende på könstillhörighet, ålder och bakgrund. Av de intervjuer som framställs i utredningen uppfattar länsstyrelsen att 11 av 13 barn är flickor (eller med namn som kan uppfattas som könstypiskt för flickor). Länsstyrelsen hade gärna sett en jämnare könsfördelning av de intervjuade barnen, samt även hänsyn till ålder och ursprung.

Vidare hade länsstyrelsen gärna sett ett större funktionsrättsperspektiv i utredningen. Särskilt som barn med olika former av funktionsnedsättningar kan anses vara en särskilt utsatt grupp av barn och därför målgrupp för utredningens förslag.

Slutligen önskar länsstyrelsen att Sveriges kommuner och regioners (SKR) roll varit tydligare i utredning, framför allt med koppling till stödinsatser mot och arbetet inom kommuner och regioner, samt samverkan med bland annat länsstyrelsen inom ramen för de uppdrag som föreslås. SKR har en viktig roll i arbetet för att samordna och stötta kommuner och regioner arbete med barnets rättigheter och är därför också en viktig samverkanspart i länsstyrelsens uppdrag.

De som medverkat i beslutet

Beslutet har fattats av landshövding Maria Arnholm med strateg social hållbarhet Jaqueline Eejkestorm som föredragande.

I den slutliga handläggningen har också länsråd Malin Almqvist, avdelningschef Carin Lamme Lindh, enhetschef Anna Ståhl, strateg Susanne Engdahl, strateg Emilia Nordgren och strateg Susanne Hallström medverkat.

Denna handling har godkänts digitalt och saknar därför namnunderskrift.